

BRYONORA

ZPRAVODAJ BRYOLOGICKO-LICHENOLOGICKÉ SEKCE ČSBS

číslo 2

řídí Z.Soldán (mechorosty) a J.Liška (lišejníky)

(červen 1989)

BRYONORA SOBĚ ? BRYONORA TOBĚ !

Když v hodině dvanácté loňského roku vyšlo první číslo našeho zpravodaje Bryonora, trochu jsme si oddechli, že už je - konečně - na světě. Zároveň jsme byli zvědaví, co na to sekce. Ohlasy byly; nebylo jich sice mnoho, ale byly různé. Velle chvály to byl i skeptický pohled. Jsme ale toho názoru, že pouze konkrétní a konstruktivní kritika je hybnou silou vývoje, a proto bychom ji uvítali (nebuďte-li zcela zdrcující) pro zdokonalování společné věci. Takže i na poli sekce voláme po dialogu, pro začátek alespoň ve vlastních řadách. Nemalým (a nesnadným) cílem sekce je zaktivizování kryptogamologického života, jedním z prostředků je právě náš zpravodaj. Takže ne jakou si Bryonoru uděláme, takovou ji budete mít, ale jakou si ji uděláme, takovou ji budeme mít.

redakce

MECHOVÉ MÍČE

V jistých situacích vytvářejí některé polštářovité mechy útvary, které nejsou připevněny k substrátu, jsou obrostlé ze všech stran a mají obvykle čočkovitý nebo i zcela kulovitý tvar. Tato specifická životní forma označovaná jako mechové míče nebo mechové koule byla dosud popsána asi u dvaceti druhů mechů (např. Grimmia, Andreaea, Ditrichum, Leucobryum aj.). Současné znalosti o těchto unikátních mechových útvarech shrnul Beck et al. 1986.

Poprvé byly tyto útvary nalezeny v roce 1874 při americké expedici na Kerguelenovy ostrovy. Vyskytují se především v subantarktických, subarktických, afroalpínských oblastech a ve vysocehoří mírného pásu. U druhu Leucobryum glaucum se s mechovými míči můžeme setkat také v lesích nižších poloh mírného pásu. Na několika lokalitách byly mechové míče nalezeny také v Československu. Vytváří je druh Leucobryum glaucum a mají obvykle čočkovitý tvar s kulatým půdorysem o průměru 4-12 cm. Podobné vagantní formy, obvykle na zcela uzavřené, vznikají v mírném pásu také u druhu Tortella inclinata (Peciar 1986).

Jak vznikají tyto útvary?

Nejdříve se musí polštář mechu odtrhnout od substrátu. K tomu

dochází různým způsobem: působením silných větrů, mrazu nebo vykopnutím či rozrýpáním polštářů zvěří. Odtržená poluška je přemístována větrem, případně na svažitém terénu vlastní vahou, mění svoji orientaci a to umožňuje růst mechu ze všech stran. Tak se stává více méně sférickou a vytváří mechový míč. Uvnitř bývá humus, písek nebo malý kamínek, který se odtrhl spolu s poduškou mechu. Vláhou získává mech z atmosféry nebo z místa, kde leží. V nižších polohách mírného pásu proto tyto útvary můžeme nalézt zvláště na vlhčích místech.

Na ledovcích mohou pod sebou mechové míče vytvářet dolík, protože se vzhledem ke svojí tmavší barvě ohřívají rychleji než okolní ledovec. Současně tak získávají vláhou.

Pohyblivé (vagantní) útvary, nepřipojené k substrátu, jsou známy také u lišejníků, u nichž ovšem nevytvářejí útvary tak diferencované jako u mechových míčů.

V současné době sledují výskyt mechových míčů v Československu a budu proto zavázán za jakékoliv informace o této problematice.

Literatura

- Beck E., Mägdefrau K. et Senser M. (1986): Globular mosses. -
- Flora, Jena, 178: 73-83.
Peciar V. (1986): Terikolné machové spoločensťo Tortelletum
inclinatae Sm. et Hč. 1944 na Slovensku. - Biológia, Bratislava,
41: 903-911.

Adresa autora: Ivan Novotný, Botanické oddělení Moravského Muzea,
Přeslova 1, 602 00 Brno.

URČOVÁNÍ EVROPSKÝCH DRUHŮ KOMPLEXU BRYUM ERYTHROCARPUM

Ne, rozhodně se nenechte odradit faktem, že jde o určování skupiny prutníků, které může u mnohých začínajících nebo méně zdatných bryologů vyvolat nepříjemné vzpomínky na rozdrčená mikroskopická sklíčka, ohnuté preparační jehly a rozcupovaná torza položek, které skončily po bezvýsledné dvouhodinové leterninaci pod pracovním stolem! Přehlednutím uvedeného klíče zjistíte, že se v něm nestřídají termíny jako brvy vnitřního obutí, okénkaté násače, postranní příčky, lamely s mezižebry atd., ale že určování je založeno na charakteru množilek. Určování těchto gemiferních druhů sice také není zcela snadné, ale rozhodně slibují alespoň pěkný estetický zážitek při zpracovávání materiálu (např. fytoecnologického snímku z agrocenozy), kde s velkou pravděpodobností objevíte pod lupou několik rostlinek, obalených barevně výraznými množilkami.

Zmíněný komplex byl již před více než 25ti lety taxonomicky zpracován (Crundwell et Nyholm 1964) a prakticky v nepozměněné formě - tedy jako 9 druhů - je uznáván dosud. Jak je to s výskytem jednotlivých druhů komplexu Bryum erythrocarpum na území ČSSR; Fopčera (1954) uvádí v různém taxonomickém ranku 4 současné druhy (Bryum klinggraeffii, B. raiiculosum, B. subapiculatum a B. rubens), Pilous et Duča (1960) 3 druhy (B. klinggraeffii, B. raiiculosum a B. subapiculatum), Crundwell et Nyholm (l.c.) publikovali u dvou